

fundamental și militează pentru el prin însuși faptul că — susținând cauza patriei sale — o consideră îndreptățită să existe, liberă, la rînd cu celelalte.

Patriotul detestă naționalismul, adică absolutizarea virtuților națiunii sale pînă la a o proclama mai presus de altele. Atitudinea lui decurge mai puțin dintr-o afiliere de conșingean și mai mult dintr-o opțiune de etică superioară. De aceea, patriotul detestă în egală măsură și măruntul comerț practicat la taraba de principii a patriotardului.

Trăim și scriem într-o vară a perspectivelor deschise. Convingerile noastre sînt prea grave, prea temeinice crescute din substanța fiecăruia, pentru a le proclama gălăgios și primitiv în piese cu sute de figuranți, cu drapelul agil și cu fanfare destoinice. Dramaturgul nu scrie ca să producă zgomote pe scenă, ci ecouri în conștiințe.

După o dramaturgie a certitudinilor rudimentare, una a trâmbițelor patriotarde? În nici un caz.

Există o tendință de semn contrar, care merită mai multă atenție, fiindcă provine dintr-o vină generoasă din punct de vedere artistic și fertilă pe plan ideatic. Sumar, cu graba și cu sărăcia de nuanțe impusă de clasificări, această literatură dramatică a fost botezată a demitizării. Curentul a dat cîteva piese de răsunset. Și — bineînțeles — a generat modă. Europa toată a demitizat ani în șir, scriind prin mai toate colțurile, pe genunchi, pe trepte, coborînd de la epigonic pînă la infantil. Rezultatul e că Eroul se înalță acum și mai impunător.

Sînt convins că astăzi, aci, Eroul trebuie privit din nou și descris, cu ochiul atent, cu fervoarea admirației autentice, neconfectionate. Istoria ne oferă exaltați și sacrificii ale exaltaților, care interesează mai puțin. Ne oferă însă și eroi adevărați. Dacă prin OM înțelegem, ca de obicei, o ființă aderentă la cotidianul fiziologic și pasional, adevăratul erou își asumă destinul împotriva omenescului din el. Dar dacă, măcar din cînd în cînd, și numai în cadrul excepției, convenim că omul merită să-i atribuim calitatea exemplară, atunci eroul optează pentru destinul lui tocmai în virtutea omenescului care îl animă. Din cîte personaje ne solicită, Eroul e cel mai pasionant de descifrat. Tarat, eventual, de păcatele unei vieți întregi, omul devine simbol în momentul supremei confruntări. Depinde

numai de noi să-l înțelegem, să vibrăm cercetîndu-l și să-i punem în rezonanță pe cei din jur cu propria noastră emoție.

De la tragicii greci pînă la Shakespeare, s-au spus nenumărate, profunde și tulburătoare adevăruri despre eroism. Paradoxal, giganții înaintea mergători n-au epuizat. Au lărgit aria, dîndu-i proporții atît de vaste, încît de-abia de azi înaintea se poate umbla încolo și înapoi pe moșia lor, fără a i se da de capăt.

Greșesc! Nu e nici un paradox în aprecierea aceasta. E un adevăr nud, fără zorzoane, vast și încărcat de nebaneute consecințe, ca toate cele cîteva mari adevăruri estetice — cîte există, totuși.

Alecu Popovici

COPIII AU CRESCUT... ȘI CRESC...

Au astăzi, 25 de ani, poate mai mult, poate mai puțin... Erau copii — cînd au debutat odată cu mine: eu ca autor, ei ca spectatori. Nu aș vrea să fiu deloc sentimental, dar 20 de ani de întâlniri cu copiii, în fața scenei sînt de-a dreptul emoționanți. Lîngă abecedar, lîngă ghiozdan, lîngă caietul „varză” și cu pete de cerneală se află și cîte unul (poate doi) din eroii noștri — noi rămî-nînd, (nu fără oarecare tristețe) anonimi, pentru că, trebuie să știți, cei mici nu cunosc nici numele autorilor, nici pe cel al regizorilor. Ei, îl cunosc pe Așchiuță, pe Daniela, pe Ion Lucian, pe Halic, pe „Da de ce”...

Copiii au crescut. Le-a folosit poate și „abecedarul” nostru estetic, faptul că în *Băiutul din banca a doua*, i-am învățat să se spele pe față și pe mîini, că în *Nu prea albă ca zăpada*, să nu fie fri-coși, că, în *Afară-i vopsit gardul*, lucrul cel mai important, e munca... Poate, pentru că eu continui să cred, să fiu convins, că dincolo de orice experiment, teatrul pentru copii e destinat copiilor, foarte

mici, preșcolarilor mai ales. Teatrul lor trebuie să fie deci al lor. Educativ în acțiune dinamică, „moralizator” (să nu ne sperie cuvântul) prin ris și lacrimi. Ce le putem oferi acum — la un sfert de veac — copiilor epocii acesteia fantastice prin cuceririle ei, ce sporesc în progresie geometrică? Evident — piese bune. Adică eroi, acei eroi de care duc lipsă. Tipuri — prototipuri, eroii care invită — prin acțiunile lor — să fie imitați. Feți-Frumoși moderni, Prislea voinicoși, echipați cu tehnica, dar mai ales cu inima omului contemporan.

Dar, să nu uităm că „cei mici” astăzi sint spectatori exigenți ai tuturor formelor și formulelor teatrale de miine. Cum ne creștem, cum ne sporim rezervorul de spectatori? Investim azi „capital” pentru „dobînda” de miine. Dacă-i învățăm să iubească azi teatrul de copii, cu păpuși sau fără, ei vor iubi miine teatrul ce începe cu Eschil, Shakespeare, în orice viațiune ar fi el. Deci — planificăm public — într-un mod viu, și desigur creator. Educînd spectatorii de azi, pregătăm spectatorii viitorului.

Dar ei împlinesc 25 de ani și mai mult. Și dacă povestea cu ursuleți de acum cîteva decenii i-a încîntat, îi vom întîlni și azi, mereu la teatru!

Alexandru Sever

EXPERIENȚA DURERII

Există un fapt simplu, confirmat de 20 de secole de teatru: comedia n-a absentat mai niciodată, în nici o epocă. Tragedia n-a cunoscut decît două momente capitale: Grecii și Shakespeare. Nici un război n-a ucis în om gustul voioșiei, nici o catastrofă nu l-a dezvățat să zîmbească; conștiința morții n-a stăvilît nicodată izvorul creației universale; omul preferă să rîdă. Poate că și de aceea n-a absentat comedia niciodată, pentru că în rîs izbîndește instinctul incontrollabil al vieții. Și poate că de aceea tragedia e o creație atît de rară, pentru că e nevoie pesemne, de cîteva secole pentru ca omul să regăsească pe teritoriul ei privilegiat conștiința acută a limitelor sale. Omul preferă să rîdă, dar — lucru suprem tul-

burător — aspiră să-și amintească că moare.

Tragedia e mai veche decît Teatrul, probabil pentru aceleași motive pentru care viața e mai bătrînă decît arta. Cînd tragedia absentează, nu materia ei lipsește, ci spiritul ei. Războaiele, masacrele, catastrofele n-au lipsit niciodată: istoria umanității e la urma urmei o lungă istorie a durerii; durerea n-a lipsit nici epocii noastre; cu toate acestea, Auschwitzul și Hiroșima, cele două momente capitale care pun în cumpănă înseși rostul și existența omului, n-au inspirat încă nici o tragedie veritabilă. De privim în calendarul tragediei, ultimul mare tragic a fost Corneille; de trei sute de ani încoace, spiritul tragic a trecut, nu fără ezitări, din teritoriul absolut al teatrului în acela infinit al romanului; ezităriile spiritului tragic s-au numit, cu noroc înjumătățit, Kleist, Schiller, Hölderlin, Ibsen, Strindberg; de n-am avut un Shakespeare am avut un Dostoievski. Pentru ca Dostoievski să scrie teatru n-ar fi avut poate nevoie decît de o mare tradiție a teatrului; în clipa aceea n-a avut-o, și geniul lui dramatic s-a travestit după chipul și geniul romanului. Romanul, fecundat de geniul lui dramatic, a devenit genul tutelar al secolului nostru. Dar, neîndoielnic, dacă Tragedia a absentat adesea, ea a năzuit întotdeauna să reînvie; astăzi încă, poate mai mult ca niciodată de la începuturile ei fabuloase, ea aspiră să regăsească teritoriul originar și clasic al teatrului.

Ca nu știu ce floare de basm care înflorește pe un pămînt sfîntit, o dată la o mie de ani, poate că și teatrul tragic are nevoie de acest răgaz între două înfloriri; ca să ia naștere, e nevoie, s-ar zice, ca istoria să distileze singele cîtorva secole și anta să experimenteze, în laboratorul fiecărui popor, formula originală a durerii lui. Poate că Pascal și Kierkegaard, Nietzsche și Wagner, Dostoievski și Kafka, nu sînt decît strămoși obligatorii ai tragediei care așteaptă să fie scrisă. Resurrecția ei ciclică e asigurată de ritmul în care respiră umanitatea însăși.

Toate epocile, chiar și acelea înjosite prin crimă și nebulie, au aspirat la genul sublim al tragediei din nu știu ce nevoie acută de supremă penitență și purificare. În tragedie, istoria își spovedește păcatele, iar omul își recunoaște grandoarea și-și regăsește gloria. Epocile mărețe sînt înrudite, mai mult ca oricare altele, cu spiritul tragediei. Cine n-ar recunoaște